

Hartmanová, Lenka: Aplikace jazykového práva a jazykové politiky při ochraně menšin v SRN (Na příkladu sporu lužickosrbských obcí Crostwitz a Radibor se státem Sasko v letech 2001 – 2006)

Posudek diplomové práce (FF UK Praha, 11. září 2006)

Vít Dovalil, Ph.D.

Kandidátka zvolila pro svůj průzkum po teoretické i praktické stránce široké téma, které překračuje tradiční rámec diplomových prací předkládaných na filologických oborech. Téma je v současné době – a to nejen ve vazbě na dění v Německu – rozhodně relevantní a spadá do zájmu současné sociolingvistiky zkoumající otázku užívání jazyka v nejrozmanitěji vymezených společenských souvislostech a podmínkách.

Obsahově je struktura práce logická, kandidátka postupuje deduktivně od obecného ke konkrétnímu. Shrnuje institucionální rámec ochrany menšin a jazyků jak na úrovni nadstátní, tak uvnitř SRN (spolek, země). Přehledy popisující ochranu menšin, které vycházejí z platného mezinárodního a vnitrostátního práva, na této úrovni obvykle končí. Je rozhodně správné, že si kandidátka uvědomila potřebu rozboru zcela konkrétní jazykové situace – v jejím případě sporu v oblasti vzdělávání v Lužici – na které ukazuje spornou aplikaci práva v praxi. Normativní diskurs totiž nestačí, neboť pojednává pouze o přijatých standardech ochrany, nikoli o sociální realitě v detailnější podobě (*law in books* proti *law in action* resp. pozitivní právo kodifikované a jeho aplikace v praxi). Toto propojení makro- a mikroroviny kandidátčiny analýzy v její diplomové práci je nutno hodnotit velmi pozitivně.

K některým jednotlivostem podrobněji: Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin a Evropská charta regionálních a/nebo menšinových jazyků se od sebe opravdu liší, zmínka o tomto podstatném rozdílu mohla být možná učiněna hned na prvním místě na str. 16.

Romštinu lze charakterizovat podle Charty jako neteritoriální jazyk (čl. 1 písm. c). Přehled o dolní němčině (oddíl 4. 1. 6) mohla kandidátka právě jakožto studentka germanistiky podat s odkazy na standardní a v germanistice užívanou odbornou literaturu, nikoli pouze na internetové zdroje. V této souvislosti (str. 43) by čtenáři jistě pomohlo, kdyby kandidátka poskytla např. formou poznámky pod čarou přehled konkrétních ustanovení Charty, které se na dolní němčinu jako regionální jazyk v SRN vztahují. Kromě toho by v diskusi na str. 44 mohla být zmíněno, že přívlasky v názvu Charty (jazyky *menšinové a regionální*) vykazují až v celku dostatečně širokou pojmovou extenzi na to, aby se pod tyto pojmy daly subsumovat různé kategorie jazyků. Dolní němčina není jazyk menšinový v klasickém smyslu, proto je nutno se opřít o atribut *regionální*, jestliže má existovat možnost tuto varietu němčiny (z

dialektologického hlediska přesněji spíše sumu variet) vůbec chránit. Nejde ani tak o nutnost odlišení jazyků *regionálních* od jazyků *menšinových*, nýbrž o pragmaticky vytyčený cíl ochránit jazyky, které nepředstavují klasické menšinové jazyky.

V práci je odkázáno na parametry tzv. „dobré“ jazykové politiky, která má být efektivní (= dosahovat stanovených cílů), hospodárná (= má vykazovat efektivitu nákladů) a která nesmí opustit demokratický rámec rozhodovacích a implementačních procedur. Toto vše přispívá k její transparentnosti. Kandidátka dále odkazuje na Grinovy (2003) parametry úspěšné jazykové politiky, která přispívá ke zvyšování znalostí jazyka, rozšiřuje příležitosti k jeho užití a podporuje vůli jazyk opravdu užívat, např. v konkurenci s jazykem většinovým. Zmiňuje rovněž Fishmanův žebříček poměrování vitality jazyka (GIDS, str. 85 a 86). Je dobré, že se kandidátka snaží o jejich promítnutí do své práce (náklady a z nich odvoditelná efektivita, oddíl 5. 6). Nabízí se úvaha, jestli by tato aplikační analýza nemohla být rozvedena podrobněji, a to přímo ve stati práce, nikoli až v jejím závěru.

Diplomové práce mají doložit i formulační obratnost studentů stejně jako pečlivost při psaní. Bohužel není po této stránce práce v každé své části zcela optimální. Překlepům by se dalo při větší pečlivosti nepochybně bez obtíží předejít (namátkou příklady na str. 7 „obsahne“, „vyhodnocovuje“, na str. 10 i jinde „standart“ místo „standard“, na str. 21 „odstranění neopodstatněné vylučování“, na str. 31 „Der Südschlesische Wählerverband“ místo evidentně „Der Südschleswigsche Wählerverband“, kde je věcně zaměněn atribut *jihoslesvický* za *jihoslezský*, na str. 37 v druhém odstavci „Charta er Regionalsprachen“, na str. 40 „oficiálně uznána až rok 1982, na str. 41 „postavení mimo zákon až 2001“ atd. atd. – výčet by mohl být bohužel mnohem delší). Problematické je z pravopisného hlediska leckde i užití interpunkce nebo psaní velkých písmen (dílem asi způsobené textovým editorem – *Korpus* jazyka na str. 8). Kandidátka pracovala především s německy či anglicky psanými materiály. Občas se v práci vyskytne ne právě vhodný překlad, nesrozumitelný i ve věci samé (např. na str. 8 se píše v posledním odstavci o reformě *hláskování*, čímž je však míněna nepochybně reforma *pravopisná*, podobně i často se opakující spojení „prezident parlamentu Šlesvicka-Holštýnska“, které by se dalo zřejmě vhodněji přeložit jako „předseda zemského sněmu Šlesvicka-Holštýnska“). Z technického hlediska by bylo možno mít výhrady k praxi uvádění odkazů na zdroje tvrzení (např. údaje ze str. 20, tvrzení o tisících divadelních spolků na str. 62, shrnutí historie kauzy Crostwitz na str. 63-66 opřené v podstatě o jediný internetový zdroj, chybějící odkaz na Grina u triády na str. 22, poznámka pod čarou na str. 34 mohla být bez dalšího zapracována do textu, jak to kandidátka činí na jiných místech). Ne zcela vhodně v odborném stylu působí rovněž občas užitý prvek jiných stylů (str. 61 u rádia Bremen, komentář o Dánech zhruba v polovině str. 31).

Schopnost zorientovat se ve velmi komplexní problematice a argumentovat jsou však v práci prokázány, stejně tak samostatnost při vyhledávání, zpracování a zhodnocení konkrétní případové studie Crostwitz a Radibor (na tomto místě by však bylo potřeba více argumentů žalované strany). Práci proto navrhuji bez výhrad k obhajobě, neboť obsahová pozitiva celkově převažují nad nedostatky formálního rázu.

K. J. Dvořák

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
FILOZOFICKÁ FAKULTA
Ústav germánských studií
oddělení germanistiky
Praha 1, nám. Jana Palacha 2, 116 38